

אוניברסיטת בר-אילן

השפעת טיפוח הכוונה משותפת קבוצתית בלמידת חקר על:
הכוונה עצמית בלמידה, הכוונה בינאישית, הכוונה משותפת
קבוצתית בלמידה, ידע תוכן ומיומנויות חקר מדעי

מירי לוי

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

ע"פ הוראת המחבר
לעיין בספריה בלבד!
לא להשאלה ולא לצילום

תשע"ט

רמת גן

מוגנת ע"פ סמכות מיוחדת
protected by copyright

אוניברסיטת בר-אילן
הספרייה

אוניברסיטת בר-אילן
בית הספר לחינוך
הספרייה

תקציר

רפורמות בהוראת המדעים כוללות תכנים לקידום "למידה משמעותית" שמטרתיהן הכנת הלומדים לחיים בוגרים במאה ה-21 (חוזר מפמ"ר מדע וטכנולוגיה, 2017). בהוראת המדעים, פיתוח אוריינות מדעית וחשיבה מסדר גבוה הן מטרות מרכזיות בארץ ובעולם. למידה בדרך החקר היא סימן היכר של למידת מדעים המזמנת הבניית ידע על העולם סביבנו בהיבט מדעי (ידע אפיסטמי: ידע על הדרך שבה מתקדם המדע - איך יודעים? וידע פרוצדורלי של דרכי העשייה המדעית - איך עושים?). בחטיבת הביניים, כחלק מתכנית הלימודים בכיתה ט' התלמידים נדרשים לבצע תהליך חקר מדעי שלם בקבוצות (תכנית הלימודים במדע וטכנולוגיה, 2016, עמ' 58). העיסוק בתהליך החקר המדעי מזמן הבנה ושליטה טובה בתכנים מדעיים. לפי תמיר (2007), ניתן לפתח מגוון מיומנויות כאשר לומדים מדעים בדרך החקר: זיהוי וניסוח בעיה, ניסוח השערה, תכנון וביצוע ניסוי, סינתזה של הידע שנאסף בחקירה. מחקרים רבים הראו כי למידת עמיתים מקדמת מיומנויות חקר. דיונים בתוך קבוצת העמיתים מאפשרים להבהיר דברים, ולהחצין תהליכי חשיבה. כמו כן, נמצא שלמידה שיתופית מגבירה את המוטיבציה והחשיבה הביקורתית של התלמידים ומאפשרת לרכוש כישורים חברתיים ורגשיים. למידה בדרך החקר מזמנת פיתוח כישורי שיתופיות ותהליכי הכוונה המתרחשים בלמידה קבוצתית.

החוקרים Jarvela & Hadwin (2013) מתארים שלושה תהליכי הכוונה המתרחשים בלמידה קבוצתית:

1. הכוונה עצמית בלמידה (SRL-Self Regulation Learning), יכולתו של הלומד לנהל ולפקח על הלמידה העצמית שלו כפרט בתוך הקבוצה.
2. הכוונה בינאישית (Co-Regulation) אינטראקציות בין חברי הקבוצה במהלך הלמידה השיתופית.
3. הכוונה משותפת קבוצתית בלמידה (Socially Shared Regulation Learning) יכולתה של קבוצה לנהל את הלמידה הקבוצתית.

הכוונה משותפת קבוצתית הינו תחום חדש שנחקר בעשור האחרון במסגרת הכוונה בלמידה. הכוונה זו מתרחשת כאשר הקבוצה פועלת בצורה מסונכרנת כדי לנהל את תהליך הלמידה הקבוצתי. בתהליך זה יחידים בקבוצה משתפים ודנים לגבי אופן תפיסתם את המשימה, מטרתיה, אסטרטגיות, ניטור והערכה.

טיפוח באמצעות הנחת "פיגומים" (Scaffolding), הנקראים גם תמיכה, הינו דרך מקובלת לסייע לתלמידים במשימה מורכבת בתהליך הלמידה. בספרות המחקרית מתוארות צורות שונות של מתן תמיכה ללומדים כאשר השכיחה ביותר היא שאילת שאלות עצמיות

במחקר זה ביקשנו לבחון מהי השפעה של טיפוח הכוונה משותפת קבוצתית בלמידה בעזרת שאילת שאלות עצמיות על למידת חקר משותפת קבוצתית (SSRL) בקרב תלמידים בכיתה ט' על- **תהליכי הכוונה בלמידה**: הכוונה עצמית בלמידה (SRL), הכוונה בינאישית (Co-Regulation) והכוונה משותפת קבוצתית בלמידה (SRL) **והישגי תלמידים** ב-ידע תוכן מדעי, מיומנויות חקר מדעי ותוצר שיתופי. לצורך המחקר נבנה מערך הכולל שתי קבוצות מחקר, קבוצה שקיבלה תמיכה להכוונה משותפת קבוצתית באמצעות שאילת שאלות עצמיות וקבוצת ביקורת, ללא תמיכה.

התלמידים בקבוצות המחקר למדו את נושא אקולוגיה כחלק מתכנית הלימודים, בצעו את תהליך החקר המדעי והתנסו בעבודת חקר קבוצתית לקבלת תוצר שיתופי. איסוף הנתונים במחקר זה בוצע בשיטת Mixed method וכלל איסוף נתונים כמותיים על ידי דיווח (offline) ובפועל (online), ונתונים איכותניים.

ממצאי המחקר מראים כי תמיכה בתהליך הכוונה משותפת קבוצתית בלמידה מקדמת תהליכי הכוונה המתרחשים בלמידה: הכוונה עצמית בלמידה (SRL), הכוונה בינאישית (Co-Regulation) והכוונה משותפת קבוצתית בלמידה (SSRL) וכן הישגי תלמידים בידע תוכן מדעי, מיומנויות חקר מדעי ותוצר שיתופי.